

Karel Jaromír Erben (1811 – 1870): Kytice (1853)

1. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;
2. Doba a místo (děje); 3. Zvláštnosti kompozice (celé sbírky i vybraných básní); 4. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
5. Námět, témata, hlavní motivy; 6. Jazykové zvláštnosti;
7. Kulturní souvislosti.

Kytice

Zemřela matka a do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přicházely každického rána
a matičku svou hledaly.

I zželelo se matce milých dítek;
duše její se vrátila
a vtělila se v drobnolistý kvítek,
jímž mohyla svou pokryla. (...)

Mateří-douško vlasti naší milé,
vy prosté naše pověsti!
natrhal jsem tě na dávné mohyle –
komu mám tebe přinéstí?

Vodník

I

Na topole nad jezerem
seděl Vodník podvečerem: (...)

Šiju, šiju si botičky
do sucha i do vodičky:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit'. (...)

Zelené šaty, botky rudé,
zejtra moje svatba bude:
sviť, měsíčku, sviť,
ať mi šije nit'."

II

Ráno, raníčko panna vstala,
prádlo si v uzél zavázala:
„Půjdu, matičko, k jezeru,
šátečky sobě vyperu.“

„Ach nechod', nechod' na jezero,
zůstaň dnes doma, moje dcero!

Já měla zlý té noci sen:
nechod', dceruško, k vodě ven. (...)

První šáteček namočila –
tu se s ní lávka prolomila,
a po mladičké dívčině
zavířilo se v hlubině.

Vyvalily se vlny zdola,
roztáhnuły se v širá kola,
a na topole podle skal
zelený mužík zatleskal.

III

Nevesely truchlivy
jsou ty vodní kraje,
kde si v trávě pod leknínem
rybka s rybkou hraje. (...)

„Hajej, dadej, mé děťátko,
můj bezděčný synu!
Ty se na mne usmíváš,
já žalostí hynu.

Ty radostně vypínáš
ke mně ručky obě;
a já bych se radš viděla
tam na zemi v hrobě.

Tam na zemi za kostelem
u černého kříže,
aby má matička zlatá
měla ke mně blíže. (...)"

IV

Jaké, jaké by to bylo
bez slunéčka podletí?
Jaké bylo by shledání
bez vroucího objetí?
A když dcera v dlouhém čase

matku svou obejme zase,
aj, kdo může za zlé míti
laskavému dítěti? (...)

Když klekání odzvonili,
buch buch! venku na dvěře:
„Pojď již domů, ženo moje,
nemám ještě večere.“ – (...)

O půlnoci buch buch! zase
na ty dvěře zpukřelé:
„Pojď již domů, ženo moje,
pojď mi ustlat postele.“ – (...)

A potřetí buch buch! zase,
když se šeril ranní svit:
„Pojď již domů, ženo moje,
dítě pláče, dej mu pít!“
„Ach matičko, muka, muka –
pro děťátko srdce puká!
Matko má, matičko zlatá,
nech mne, nech mne zase jít!“ –

„Nikam nechod', dcero moje!
zradu kuje vodní vrah;
ač že péči máš o dítě,
mně o tebe větší strach.
Vari, vrahu, do jezera!
nikam nesmí moje dcera;
a pláče-li tvé děťátko,
přines je sem na náš práh.“ –

Na jezeře bouře hučí,
v bouři dítě nařiká;
nářek ostře bodá v duši,
potom náhle zaniká. (...)

Něco padlo. – Pode dveřmi
mok se jeví – krvavý;
a když stará otevřela,
kdo leknutí vypraví!
Dvě věci tu v krvi leží –
mráz po těle hrůzou běží:
dětská hlava bez tělíčka
a tělíčka bez hlavy.

Svatební košile

(...) Maria, panno přemocná,
ach budiž ty mi pomocna:
vrať mi milého z ciziny,

květ blaha mého jediný;
milého z ciziny mi vrať -
aneb život můj náhle zkrat' (...)

„Ach proboha, ach co pravíš?
Kam bychom šli - tak pozdě již!
Vítr burácí, pustá noc,
počkej jen do dne - není moc.“

„Ho, den je noc, a noc je den -
ve dne mé oči tlačí sen!
Dřív než se vzbudí kohouti,
musím tě za svou pojmouti.
Jen neprodlévej, skoč a pojď,
dnes ještě budeš moje choť!“ (...)

A on tu napřed – skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Psi houfem ve vsi zavylí,
když ty pocestné zvěřili;
a vyli, vyli divnou věc:
žetě nablízku umrlec! (...)

Tu na planině široké
stavení stojí vysoké;
úzká a dlouhá okna jsou,
a věž se zvonkem nad střechou. (...)

„To není kostel, to můj hrad!“ (...)

„Nic se, má milá, nic neboj!
Veseloť u mne, všeho hoj:
masa dost – ale bez krve,
dnes bude jinak poprvé! – (...)

A mrtvý oči otvírá,
a mrtvý oči protírá,
sbírá se, hlavu pozvedá
a půlkolem se ohlédá. (...)

A znova venku: buch, buch, buch!
a panně mizí zrak i sluch!
Vstávej, umrlče, hola hou,
a podej mi sem tu živou! (...)

„Maria Panno, při mně stůj,
u syna svého oroduj!
Nehodně jsem tě prosila:
ach odpusť, co jsem zhřešila!
Maria, matko milosti,
z té moci zlé mě vyprosti.“ (...)

